కవి రహస్యము

SWO 750.

కవిరహస్యమ్

హాలాయుధప్రణీతమ్

Publisher Sreeparavastu
Sreenivasa Jagannadhaswamy
Ayyavaralugaru

1891
Printed by D. Guranna.
Arsha Press, Vizagapatam

నమః పరమబ్రహ్మణే.

హలాయుధప్రణీతం.

కవిరహస్యమ్.

జయన్తి మురజిత్పాదనఖదీధితిదీపికాః। మహాన్ధకారవిధ్వంసాస్సూక్తిమార్గప్రకాశకాః॥౧॥ లోకేషు శాస్త్రేషు చ యే ప్రసిద్ధాః కావ్యేషు యే సత్కవిభిః ప్రయుక్తాః। ఉద్ధృత్య తాంశ్చిత్తవినోదనీయశబ్దాన్మహాన్ధాతుభిరుద్ధరామి॥౨॥ ఏకార్థానేకశబ్దాశ్చ నానార్థాశ్చైకవాచకాః। సదృశార్థాభిధానాశ్చ భిన్నార్థాః సదృశాక్షరాః॥౩॥ ఏకార్థాస్తుల్యశబ్దాశ్చ నిబధ్యన్తేఽత్ర ధాతవః। ధాతుపారాయణామ్భోధిపారోత్తీర్ణధియా మయా॥౪॥ అస్త్యగస్త్యమునిజ్యోత్స్నాపవిత్రే దక్షిణాపథే। కృష్ణరాజ ఇతి ఖ్యాతో రాజా సామ్రాజ్యదీక్షితః॥౫॥ గోపాయతి క్షితిమిమాం చతురబ్ధిసీమాం పాపాజ్జుగుప్సత ఉ...రమణీః స దేవ॥ విత్తం తు గోపయతి యన్న వ...కేభ్యో ధీరో న కుప్యతి మహత్యపి కార్యజా...౬॥ అగ్నిం పృణాతి పృణతి ద్విజదేవతాశ్చ స్త్రీః ... బాన్ధవజనానతిథీన్పృణోతి। యః ... ప్రపిబ...
... శాంక్షయం ...

ర్యేషు యః సదో వ్రతీ మీమాంసతే॥౩౬॥ ధర్మే వ్యా
ప్రియతే నిత్యం బిభర్తి పృథివీం చ యః। పారయ
త్యర్థినామాశాం పారయత్యఖిలం వ్రతమ్॥౩౭॥
త్రుట్యన్తి సర్వసన్దేహాస్త్రుట్యన్తి గ్రన్థయో హృ
ది। యస్యాత్మజ్ఞానినో దుఃఖం తుటత్యేనశ్వతూ
టతి॥౩౮॥ మినోతి నాకులాన్ యుద్ధే మినాతి ద్వి
షతాం బలమ్। యో మాయాం మీయతే మాన్యే
ధర్మేణ ప్రయతే ధనమ్॥౩౯॥ తనుతే తతవృ
త్తిం యస్యాయతే చ కులవ్రతమ్। త్రాయతే వర్ణ
ధర్మం చ యతీంస్త్రాతి స్త్యాయత క్షితౌ॥౪౦॥ శోభ
తే రూపసమ్పత్త్యా శుభతి స్ఫీయతా శ్రియా। యః
శుమ్భతి శుభైర్యజ్ఞైర్దృష్ట్యా కీర్త్యా చ నిశుమ్భతి॥౪౧॥
నియుఙ్క్తే భూమిపాలో౽న్యో నియోజయతి రక్షకా
న్। నియోజయతి సామన్తాన్ స్వయమాత్మని
యుజ్యతే॥౪౨॥ ధర్మాన్ మన్త్రాన్ గ్రథయతి స్తౌతి దేవా
న్నౌతి గురూన్ ద్విజాన్। నువతి త్రిషు లోకేషు య
ద్గుణాన్ ప్రణుతే జనః॥౪౩॥ బాణావలిం [illegible]
జౌ కరోతి శరమణ్డలమ్। శృణోతి [illegible]:
శృణాతి తురగాన్ నవాన్॥౪[illegible]
త్రీన్ ద్రావ్య మృణాతి ఫణినాం పుర[illegible] పృథివీం
కృతాన్తః దిఙ్ముఖాని యథాచ్ఛినత్తి॥[illegible]॥ యో లు
ఞ్చతి గిరాం కశ్చిత్ప్రచితార్థాన్ న లుఞ్చతి।
యో లుఞ్చతి సహస్రద్రవ్యం తస్కరో లుఞ్చయత్య

సా॥౪౬॥ తేతిల్యత్తే శిశుజనో గృహిణాం గృహే
షు తిల్లన్తి యౌవనమదేనచ తద్యువానః। చన్ద
న్తి చాపలలనాశ్చ సహప్రియేణ యస్య ప్రజా
శ్చ భయశోకరసానభిజ్ఞాః॥౪౭॥ యః సత్కరో
తి ధనీ ముఞ్చతి శస్త్రపత్రం యశ్చపరిమోచయ
తి చఞ్చలమశ్వకాయే। సంఖ్యేషు మోక్షయతియ
శ్చ శరం మనుష్యే స్వాంస్వాం భువం పరిపిగత్తే
విదితాస్త్రివేదః॥౪౮॥ నిపతన్తి రణేషు యస్య బా
ణాః శితశస్త్రినిహితాఙ్గ శత్రవశ్చ। పతయ
న్తి సమన్తతో విపక్షాః సకలక్షోణితలేఽపియ
స్య తేజసః॥౪౯॥ భవతే మరితత్రయం యథోక్తైః
క్రతుభిర్భావయతే చ నాకలోకమ్। భవతి త్రిద
శైశ్చ పూజితో యస్త్వృణవద్భావయతి ద్విషశ్చ
సర్వాన్ ॥౫౦॥ భగ్నేషునోద్ధరయతేఽస్త్రసమా
హవే ముక్త్వాయుధేనోద్ధరుతే స ధర్మవిత్। ఆ
కూర్యతే శ్రీరపి తస్య సన్ముఖే స్ఫురద్యశః శ్వే
తపటావగుణ్ఠితా॥౫౧॥ అజ్ఞాని మిత్రాణి ర
హోపగూఢే రాజన్యకే వేదయతే స వకః। సు
ఖం సదా వేదయతే చ సర్వం స్వార్థం ప్రజా
నాం న నివేదయన్తి॥౫౨॥ బోధతే ధర్మవిద్యాం
యః శ్రుత్వా విద్యాం చ బోధతి॥ నిత్యానుధ్యాస్యయు
క్తాత్మా బ్రహ్మవిద్యాం చ బుధ్యతే॥౫౩॥ బీ
భత్సతే పరస్త్రీభ్యోయో బధ్నాతి మతిం రణే। బా

ధయన్తి న దుఃఖార్తాః కశాన్యదరియోషితః॥౫౪॥
మార్ష్టి తీరోద్ధదక్షైర్నిత్యం మార్జత్యాలపనైర్ద్వి
జాన్। యో మార్జయతి సామ్రాజ్యశ్రియశ్చాప
లవాచ్యతామ్॥౫౫॥ న క్షుభ్యతి రిపుష్వేకః క్రో
ధతే నానుజీవిషు। మనాగపి మనోయస్య న క్షు
భ్నాతి మహాహవే॥౫౬॥ నహినస్తి వృథా జన్తూం
తృణాన్యపి నహింసతి। తమేవ హింసయత్యేకం
యస్తదాజ్ఞాం విలఙ్ఘతే॥౫౭॥ జిహ్రేతి నీచస
ఙ్గత్యా హ్రీచ్ఛేత్యనృతభాషణాత్। యో వార్త
శ్రవణాదేవ స్వైరిణీనాహ్రీయతే॥౫౮॥ శబ్దా
దయోయం విషయాః సుఖయన్తి నరం పరం।
సుఖాయతే శ్రియానిత్యం విద్యయాయశ్చ సుఖ్య
తి॥౫౯॥ దేవతే కన్దుకైర్నిత్యం క్రీడామాత్రై
శ్చ దీవ్యతి। పరిదేవయతే కశ్చిత్తస్య శాత్రేష్టేన
దుఃఖితః॥౬౦॥ యః శ్లిష్యతి ప్రియాం ప్రేమ్ణా
శ్లేషతి ద్విషతాం పురమ్। దుఃశ్లేషాణ్యపి కా
ర్యాణి ధియా శ్లేషయతి క్షణాత్॥౬౧॥ మథ్నా
తి వాదినః శాస్త్రే రణే మథతి వైరిణః। మనో
మథతి నారీణాం రూపేణాప్రతిమేన యః॥౬౨॥ కు
తోఽపి శఙ్కతే నాసౌ సర్వేషాం శఙ్క్యతే తు యః।
శక్నోత్యశక్యమప్యాజౌ విజేతుం భుజవిక్రమా
త్॥౬౩॥ ఖేలన్తి యన్నరా నిత్యం ఖేలయన్తి చ
యోషితః। ఖేలన్తి చ జగత్యోఽపి యత్ప్రజా నిరుప

ద్రివాః॥౬౪॥ పిబన్తి మధు పీబన్తి పీయన్తే చపి ప్రి
యాసనమ్। యత్ప్రసాదాదమీ జ్ఞాతస్య పరోపద్రి
వాః ప్రజాః॥౬౫॥ యః ప్రాపయతి సర్వత్ర స
న్మానం ధర్మరాజవత్॥ ప్రాపతి ప్రత్యయం తేజః
కీర్త్యా వ్యాప్నోతి రోదసీమ్॥౬౬॥ న లజ్జతే గు
రోరాజ్ఞాం న లఙ్ఘయతి యః స్థితిమ్। ఆవ్యాధిర
తిదీప్తాగ్నిర్యః కదాపి న లజ్జతి॥౬౭॥ ఖిద్యతే యో
న భృత్యేషు యాచకేషు న ఖిద్యతి। ఖిన్నే తేప్యే
వ యే ద్రవ్యం దీయమానం న గృహ్ణతే॥౬౮॥
అజ్ఞాపయతి భృత్యార్థే యదజ్ఞేయం జ్ఞాపయ
త్యజాన్। భూతాశ్చ భక్తిసమ్రాభిర్వాగ్భిర్విజ్ఞా
పయన్తి యమ్॥౬౯॥ నిపాలన్తే ముఖాంద్యస్య
నాశ్లీలపరుషా గిరః। యః శ్రియం కలయత్యే
స్త్రీముత్పాలయతి యద్యశః॥౭౦॥ సర్వోత్కర్ష
తి విద్యాభిర్ధనైగర్వాయతేఽపరః। సర్వవిద్య
శ్చ సమ్రాడ్చ న స గర్వాయతే ప్రభుః॥౭౧॥
క్రన్దన్తి కాందిశో భూతా దిగన్తే యస్య శత్రవః।
క్రన్దత్య శుభైర్వాగ్భిః క్రన్దయన్తి రిపుస్త్రి
యః॥౭౨॥ తృణత్తి శాత్రవాన్యుద్ధే తచ్ఛిరోభిస్తృ
ణోతి గామ్। తృణాతి త్రిదశాం వాసం యః కు
న్దద్యుతిభిర్గుణైః॥౭౩॥ యః సదా ప్రియతే
ధర్మే ద్రృణాతి చ రణేరిపూన్। సరన్తి ఙగ్దవీశాశ్చ
యస్య దిగ్విజయోద్యమే॥౭౪। యతతే ధర్మ ప్రవా

సౌయాతయత్యహితం విశామ్। నిర్యాతయతి వై
రం చ నరేన్ద్రేషు క్రమాగతమ్॥ ౨౫॥ శిశాంసతేఖ
డ్గలతాం నిశితోత్యసిచన్ద్రికామ్। శాణయత్యాశు
గాత్రాణీయత్నేనస్యం సమరోద్ధురమ్॥ ౨౬॥ నసీ
దతిక్వచిత్కార్యే సర్వత్రాసీదతిశ్రియమ్। ఆసా
దయతివిద్యానాంసర్వాసాంపరమాప్యసౌ॥ ౨౭
రటన్తిహాటకంయస్యాత్యాశ్రిత్యవిప్రాః పరస్పరం
రటయన్తిచరజ్ఞాణిభూమించరటయన్తి తే॥ ౨౮॥
శ్రిత్యాధర్మం మిమీతేయః కించిత్సృత్యాఽపి
మాయతే। నమాతిమానినోయస్యయశస్త్రిభువనే
హరేః॥ ౨౯॥ యస్య శ్రీర్వర్ధతే నిత్యం యోఽర్థై
ర్వర్ధయతిద్విజాన్। వర్ధయత్యరివీరాణాంక్రు
ద్ధోమూర్ధానమాహవే॥ ౩౦॥ విష్కభ్నుతే ప్రజా
ఽతిష్ఠంవిష్కభ్నాతియమాఖ్యయమ్। విష్కభ్నా
తిపరోద్యోగంతపశ్శౌర్యబలేనయః॥ ౩౧॥ ధనేనస్త
భ్నుతేసర్వస్తభ్నాత్యన్యశ్చవిద్యయా। విద్యాధన
సమృద్ధోఽపి యో న స్తభ్నాతి సజ్జనః॥ ౩౨॥
అర్థినామీప్సితప్రాప్త్యై కల్పతేకల్పవృక్షవత్। న
కల్పయతిమిథ్యార్థానీశ్వరఃకల్పయతిద్విషాం॥ ౩౩
ధీనేషుదయతేనిత్యంయోఽర్థిభ్యోదయతేధనమ్। ది
యస్తోఽషత్యహంయస్యదురితాని తపోబలైః॥ ౩౪॥
శోకేనక్షేవతేజనః క్షీబతే హర్షహాసితః। సు
ఖాభ్యామపిసంస్పృష్టో యస్తునాతీవక్షీవ్యతి॥ ౩౫॥

న రోషయతి తస్మై న రుష్యే న తుల్యో న చాధికః।
యస్మై కుప్యతి తస్యాస్తే కులమేవాఽభిరోషతి॥ ౮౬
న ధృష్ణోతి గురోరగ్రే న ధర్షతి విజాః ప్రజాః। తమేవ
ధర్షయత్యేష యస్తస్య ప్రతికూలతి॥ ౮౭॥ చూర్ణ్య
తే చౌర్యవృత్త్యాన్యః ఖ్యాఙ్గ్యత్యరిమణ్డలమ్। న
చూర్ణయతి వ్యోమయస్సై నాపరిభవం రజః॥ ౮౮॥
నోత్కణ్ఠతే పరద్రవ్యం నోత్కణ్ఠతి పరస్త్రియమ్।
యస్యోత్కణ్ఠయతి స్వాస్థ్యం ధర్మ్యపవనస్సదా
॥ ౮౯॥ రుయుపూర్వ యతి సన్మార్గణం మార్గతి క్షేమ
మాత్మనః। యస్మిన్మృగయతే నిత్యం యాయజూ
కో జనో ధనమ్॥ ౯౦॥ విశినష్టి స్వరం మూర్త్యా శ్రి
యా శేషం విశేషతే। విశేషయతి యో వాగ్మీ వాచా
వాచస్పతేర్వచః॥ ౯౧॥ వితానయతి యః కీర్తిం వితా
నత్యమలం యశః। వితనోతి రిపుస్త్రీణాం హృదయే మ
దనవ్యథామ్॥ ౯౨॥ క్లేశతే న మృషావాక్యం క్లిశ్యతే
న చ నిష్ఫలమ్। నేన్ద్రియాణి విరుద్ధేషు క్లిశ్నాతి ప
యేషు చ॥ ౯౩॥ హితం మితఞ్చ యో వక్తి న వచత్యప్రి
యం వచః। నానాదేశసముత్పన్నాం వాచయత్య
ఖిలాం లిపిమ్॥ ౯౪॥ యస్య బర్హతి నిత్యం శ్రీర్ద్దినశ
క్తిశ్చ బృంహతి। సింహవద్యస్య బృంహతి ద్విపదుష్పా
రివారణాత్॥ ౯౫॥ తిపన్తి యస్య మాతఙ్గాః స్తిప్యం
తి చతురఙ్గమాః। తేపయన్తి మనస్యాశ్చ యుద్ధేఽని
మ్నోన్నతాం భువమ్॥ ౯౬॥ గపపాజజతే...

తెజసాగ్నింశ్చ భృజ్జతి। సర్వబీజానిసర్వాణియోగా
భ్యాసాత్ భృణోతియః॥౯౭॥ రిక్తై రిపుర్యదా కాన్తే
ధనైస్త్రైస్త్రైశ్చ రేచతి। రేచయన్తి చతన్నారీలోచనా
న్యశ్రువారిభిః॥౯౮॥ సత్యంవదతిసర్వత్ర సర్వస్య
వదతేహితమ్। యన్నసత్యంనచహితంనవాదయతితత్
ద్వచః॥౯౯॥ సర్వోవ్యజ్యతి ద్రవ్యమాత్మనః ప్రీతి
హేతవే। అర్జతేశాశ్వతీంకీర్తింయశ్చార్జతిజయం
శ్చిరమ్॥౧౦౦॥ యస్యసంగ్రామశౌణ్డత్వం శా
లతేవాహుశాలినః। శలన్తియద్గుణా దిక్షుశలన్తే
వసురాలయమ్॥౧౦౧॥ భక్షయన్త్యస్థిభక్షుం తే
మాంసం భక్షతి శోణితమ్। యక్షణ్ణం ఖణ్డితా
జ్ఞానాం శత్రూణాం కౌణపారణే॥౧౦౨॥ య
శ్చలాలయతేబన్ధూన్ లాలయన్త్యఖిలాః ప్రజాః।
ఉల్లలన్తియమాలోక్యాలలనానాంమనోరథాః॥౧౦౩॥
మూఢతి ద్విషతాంశౌర్యంతేషాం దర్పంచమో
టతి। యేమోటయన్తి రాష్ట్రేషు తత్ప్రతారా
మమణ్డపాన్॥౧౦౪॥ మృధేమృణాతిశత్రూణామ
శ్వాన్ మృణతి వారణాన్। శత్రుబాణైః పురస్త
స్య నైకో౽పిమ్రియతేపురః॥౧౦౫॥ త్రస్యన్తి రిప
వో యస్మాత్త్రాసన్తి పరదారగాః। యస్త్రాస
యతినిఃశేషాన్స్యో౽నన్తరభూపతీన్॥౧౦౬॥ లు
ట్యత్యట్టాలికం దుర్గం కపాటాని చ లోటతే।

రిపూణాం లాటయత్యాజౌ తుష్టరాణాం ఘటాం
శ్శ్రియః ॥౧౦౭॥ న తథా గహనే తత్ర శ్వానః సృగాలం
చ న గహనేతి। గహనే యత్ర హి వేశ్యార్థినాన్యసినే
స నవం యథా ॥౧౦౮॥ ప్ర[illegible]ర్థినః ద్రా
హాలే చ సి శౌగమే। హాకిత్తృణతాపన్నం యద్వి
యోగే మృగీదృశామ్ ॥౧౦౯॥ క్షీణాతిదురితం దృష్ట్వా
క్షీణోత్యర్థే దుఃఖితాన్। భృత్యానాం నిత్యమజ్ఞా
నం యః క్షీణోతి సదుక్తిభిః ॥౧౧౦॥ హాణ్డస్త్రియేష్వ
షాగాత్త్రిపరస్త్రీషు హిండన్తి యే। హేడన్తే నీతిసంప
న్నో బాంధవానపి తానసౌ ॥౧౧౧॥ క్షుయీ ప్రత్యహం
పాపం క్రాయతి దివ్యషతాంకులమ్। యశః క్షిపతి రోద
స్యార్యస్య ధర్మస్య రతాత్మనః ॥౧౧౨॥ దణ్డం జోడయతి
ద్విట్సు వధం తేషాం చ జోడతి। దేవతాతిథిపిత్రర్థం
నిత్యమర్థం జుడత్యసౌ ॥౧౧౩॥ అన్నం రాధ్నోతి
విప్రార్థం వ్యఞ్జనాని చ రధ్యతి। యత్ప్రసాదా
జ్జనః సర్వః స తం రాధ్యతి శ్రియా ॥౧౧౪॥ యో
ముష్ణాతి పరద్రవ్యం తస్య ముష్ణాతి యః శిరః। ము
ష్ణత్యేవ హృతార్థానాం దుఃఖం ధనసమర్పణా
త్ ॥౧౧౫॥ భక్త్యార్చయతి యో విప్రాన్ గురూ
న్ దేవాంస్తథార్చతి। అర్చన్తే చరణౌ యస్య వా
రిరత్నాంశుభిర్నృపాః ॥౧౧౬॥ బహువ్యయయాతి
ద్రవ్యం తదర్థం చ వ్యయత్యరీన్। వ్యాయయత్యే
యశోబిమ్బం త్రైలోక్యాదర్శమణ్డలే ॥౧౧౭॥ అ

ర్ధతి ద్విషతాం దర్పాన్వర్ధతే చరితోదయమ్।
యశ్చాపదర్శయతి దారిద్ర్యం దీనానాం ద్రవిణం దిశ
న్॥౧౮॥ స్వదతే వివిధాహారైః స్వాదతే చగి
రాం రసమ్। ఆస్వాదయతి సర్వేషాం విషయాణాం
సుఖాన్వయః॥౧౯॥ యత్ర విచ్ఛత్త్యరివ్యూహం య
త్రి విచ్ఛాయతి స్వయమ్। విచ్ఛాయయతి తత్రా
సౌభూపతీనాం ముఖశ్రియమ్॥౨౦॥ న బిభేతి నరే
న్ద్రేభ్యో దేవేభ్యశ్చ న భేషతి। పరస్మాద్బిభ్యతే ధ
ర్మాత్తస్మాత్తుఽరాద్యదతిక్రమమ్॥౨౧॥ యః కృ
ణత్తి గుణగ్రామం కృన్తత్యరిశిరాంసి యః। కీర్త
యన్తి చ గోష్ఠీషు యద్గుణానమరాఙ్గనాః॥౨౨॥
న్యక్షతి ప్రత్యహం మోహో యస్య నాచన్తి చా
రయః। అశ్నుయన్తి సదా యం చ గుణాః సర్వాతి
శాయినః॥౨౩॥ న కుప్యతి చ దుఃఖార్తః సీతార్త
శ్చ న కున్థతి। తస్య రాష్ట్రే ధనాఢ్యో వా మృతః
కోపి న కుథ్యతి॥౨౪॥ విచారయతి యః ధర్మం వి
ద్వద్భిర్బ్రాహ్మణైః సహ। వివరత్యస్య లోకే
చ శరచ్చన్ద్రోజ్జ్వలం యశః॥౨౫॥ అవిద్యానిద్రి
యాక్రాన్తో జగత్యేకః స చేతతి। ధియా చేతయ
తే సర్వం పరస్యాహ్వాదిసంస్థితమ్॥౨౬॥ యో భు
జాభ్యాం భువో భారం భరతే భరతోపమః। బిభ
ర్తి చ యశోరాశిం భూపతేర్యస్య భూరపి॥౨౭॥
గాసంరోషారుణా దృష్టి రావహే తస్య శత్రవే।

పాశపాణిస్తతస్తస్మై యమదూతోఽపి ధావతి
॥౧౨౮॥ శాస్త్రేణ స్తోభతే పాత్రీయో లఘుపత్రికృతి
కో నరః। నిష్టభ్నాతి మహాత్మాసౌ న నీతేరచ్యు
తస్తు తాః॥౧౨౯॥ హా తే భర్తరితి దుఃఖార్తాః క్లి
శ్నన్తి యదరిస్త్రియః। ఉజ్జ్వాసైరశ్రుభిస్తాసాం
క్లిద్యన్తి నయనాని చ॥౧౩౦॥ ప్రీణీతే దక్షిణే
యానాం విప్రాణాం చరణౌ చ యః। యత్పాదో మా
లిరత్నాంశుజాలైర్నేనేక్తి రాజకమ్॥౧౩౧॥ న
సంధయతి కేనాపి యః సర్వవిజయీ నృపః। సంద
ధాతి ధనుష్యేవ సోఽన్తకాలే చ సాయకమ్॥౧౩౨
మార్ద్వ్యం యో ద్విషతాం దర్పం భఞ్జయత్యాఞ్జ
నేయవత్। భనక్తి కామినీనాం చ దృశ్యో మా
నమనఙ్గవత్॥౧౩౩॥ యో వేవేక్తి చ వేదాన్తం శా
స్త్రాభ్యాసేన సర్వదా। వివినక్తి పృథగ్భూతం
భూతేషు చ ధనం చ యః॥౧౩౪॥ ఆప్యాయన్తే య
తః ప్రాప్యాయత్తభాగం దివౌకసః। తద్వత్తధ
నసమ్పత్తిరాప్యాయన్తే చ యత్ప్రజాః॥౧౩౫॥
యో హి వ్యాయచ్ఛతే నిత్యమనాకిలనమేదతే। ఇతి
వ్యాయామశీలోఽనామహాకాయో న మేద్యతి॥౧౩౬॥
యుద్ధే కృణాతి శత్రూణాం కన్ధరాన్ బాణవృ
ష్టిభిః। దత్త్వా బాణప్రహారం చ తేషాం క్షిణోఽతి
యః శ్రియమ్॥౧౩౭॥ ఘ్నతార్ఛిత ఇవార్ఛిష్మై చ
ర్ఛతే యో రణాఙ్గణే। చర్ఛయత్యబ్రివాణశ్ఛ చ

ర్చ్యతే చ పద్మైః సహ॥౧౩౮॥ ధావత్యాధోరణాక్రా
న్తా వినీతా యస్య వారణాః। జాత్యా ధుర్యాశ్చ
ధూర్యన్తే సాదిభిః సాధుసాదితాః॥౧౩౯॥ య
స్మిన్నభ్యుదితే రాజ్ఞి సంకోచతి మతః క్షితౌ। సం
కుచత్యరినారీణాం ముఖపఙ్కేరుహద్యుతిః॥౧౪౦॥
నావద్యం ఘోషతే యస్య ద్వారే కశ్చిద్భయాద్రు
తః। ఘోషయన్తి పరం సర్వే దీర్ఘమాయుః సదార్చి
తాః॥౧౪౧॥ ఉడ్డీయన్తే శరా యస్య కోటిశః సమ
రాఙ్గణే। భగ్నానామరిసైన్యానాముద్ధయన్తే ర
జాంసి చ॥౧౪౨॥ యోలిజ్జనానుమయతి కృతాన్సహ
న్ వివిధచేష్టితాన్। నచానుమాయయత్యన్యం త
స్యయచ్ఛేతసిస్థితమ్॥౧౪౩॥ మృద్నాతి విద్విషాం
దర్పం రోషు భుజాభ్యాం భువః పతిః। మృదన్తే చ
రణే యస్య విద్విషః శరణాగతాః॥౧౪౪॥ మిలన్తి ప్ర
త్యహం యస్య వాజివారణసమ్పదః। మీలన్తి రిపు
నారీణాం ముఖపద్మవనాని చ॥౧౪౫॥ యస్యనా
ఘోటతే దండో ఘట్టనార్థః కుతశ్చన। వ్యాఘు
టన్తి విపత్తాశ్చయే సన్ముఖముపాగతాః॥౧౪౬॥
యోఽవాగ్మీ వాగ్మినాం మధ్యే వాచముచ్చైః ప్ర
పఞ్చతే। ప్రపఞ్చయతి యత్కీర్తిం దిఙ్ముఖేషు మ
హాజనాః॥౧౪౭॥ యస్యన్యాయార్జితైర్విత్తైః పూ
జ్యమానా దినే దినే। తుష్యన్తి బ్రాహ్మణా నిత్యం
తుషన్తి కులదేవతాః॥౧౪౮॥ మనో నోద్విజతే య

స్య దదతోర్థమహర్నిశమ్। ఉద్విజన్తే తు సంసా
రాదసారాదాస్త్వవేదినః॥౧౪౯॥ వేదతే న జనం కశ్చి
త్సాన్నమాయాః సమదర్శనః। న నిన్దా పరీవాదం పర
స్యభిరుపాయాః॥౧౫౦॥ పితౄన్ పూరయతి శ్రా
ద్ధైర్హవ్యైః కవ్యైశ్చ యస్సదా। పూర్యన్తే పితర
స్తం చ ప్రాసాదైరుదితోదితైః॥౧౫౧॥ ప్రకాశతే
తథా వ్యోమ్ని చన్ద్రిస్సంపూర్ణమండలః। ప్రకా
శ్యతే తథా భూమౌ స ప్రజానయనోత్సవః।
౧౫౨॥ న ప్రగల్భాయతే మిథ్యా కథనైర్యః క
దాచన। అజౌ ప్రగల్భతే దోర్భ్యాం రిపో విఘ
టయన్ ఘటాః॥౧౫౩॥ యజ్వా ద్విజాతిభ్యో
దాతుం తుష్యతి యో ధనం। శ్వేతదేవ కృతివ్యా
జా ద్యశ స్స్నాపయతీవ యః॥౧౫౪॥ వినా ప
రాధ మారణ్యాన్ యః ఖేటతి మృగాననౌ।
ఖేటయత్యరివీరాంశ్చ పాపర్ధి రసికాన్ బహూ
న్॥౧౫౫॥ మనుతే మనుతుల్యోఽసౌ ప్రజామా
త్మజవత్ప్రభుః। పితృవన్మన్యతే తం చ మాన్యం
జనపద స్సదా॥౧౫౬॥ చిత్రైశ్చిత్రీయతి వ్యోమ
సరత్నాభరణాంశుభిః। యస్యా చ చిత్రేణ య
స్య చిత్రీయతే జనః॥౧౫౭॥ న ప్రికుప్యతి విప్రా
య కుప్యతే సమహాప్రభుః। ప్రకోపయతి తస్మై
స యస్మైనసద్భృశోఽపరః॥౧౫౮॥ ఈడతే విష్ణు
పాస్థానే యద్గుణాం శ్చారణప్రజాః। స్వయ

పులకితో హార్ష్ణా ద్విడౌజా ఇతయత్యపి॥౧౫౯॥ ఆ
శ్రాతే పుణ్యతీర్థేషు ప్రస్తయుజ్ఞానిశక్తిమాన్।
ప్రజహ్రాయత్యరిసైన్యాని విచిత్రైః యుధిసాయ
కైః॥౧౬౦॥ నిశ్శేషయతి యశ్శత్రూన్ శేషో
ద్విర్ఘభుజద్వయః। నిశ్శేషతి చ దానేన భాండా
గారం దినేదినే॥౧౬౧॥ సులభం సస్యమిచ్ఛన్తి
యద్దేశప్రతినోజనాః। ఉచ్ఛన్తి చ చిరాల్లబ్ధైర్వార్ధేన
పరిపూరితాః॥౧౬౨॥ పముగ్యాస యన్త్యేకేన
భిక్షావ్రతచారిణః। నదీనదుఃఖితాస్తేస్యర్వైవ స
ర్వస్యమండలే॥౧౬౩॥ నకాశ్చిత్స్యన్పృతం కశ్చిన్న
వాఞ్ఛతి పరస్త్రియం। సర్వోఽపి ధార్మికస్తత్ర త
స్యరాష్ట్రే స్థితో జనః॥౧౬౪॥ ఉద్ఘాటయేనకస్యాపిక
స్యగృహపరాయుణః। ఉద్ఘాటయతి గోష్ఠీషు సర్వేషా
మేవయోగుణాన్॥౧౬౫॥ స్తేపన్తే యస్యవక్రే
న్ద్రాలాభవణ్యామృతబిన్దవః। యం వీక్ష్య వేపతే
స్త్రీణాం వపుశ్శరశతాహతం॥౧౬౬॥ హాల్లన్తి
హస్తిపృష్ఠేషు సేనాన్యః కోటిశః పురః। హయ
న్తే హారహోఽసంఖ్యా యాగ్యనాగాశ్చనిగ్రహమే॥
౧౬౭॥ ఏకోపి విసృజత్యాజౌ బాణవృష్టిమరా
తిషు। యస్యోపరివిస్మన్తే పుష్పవృష్టించఖేచ
రాః॥౧౬౮॥ పుష్యతే యోదరిద్రాణాం లక్షపు
ష్యాస్సాంపదైర్భాః। నక్షామ్యతి క్షితీశానామప
రాధశతానపి॥౧౬౯॥ తతిక్షతే క్షమీయస్తు సాప

రాధేషు సాధుషు। రేజయన్తి యమాశ్రిత్యం వన్ది బృందేరితా గిరః ॥ ౧౭౦॥ యస్యగ్రహేఽగ్నివర్ణస్య భోగత్వఙ్శ్లాఘాయతే। శ్లథతే దిగ్ఘసంసార గ్రన్థిశ్చాత్మవినిశ్చయాత్ ॥ ౧౭౧॥ క్షత్రాణాయతి ం శ్రీమాణ శ్రేష్ఠిభ్యో విపులం వసు। విశ్రాణాన్తి చ తే యస్మై సత్యా వాచ శ్శుభాశిషః ॥ ౧౭౨॥ వ్యాయామదృఢదేహోఽపి మన్దతరయోన సుందరః। మన్దాయతే క్వచిత్కార్యే పరార్థే నచ కర్హిచిత్ ॥ ౧౭౩॥ అపమృత్యుం పరిత్యజ్య సుఖం ప్రాణితి యత్ప్రజా। న ప్రాణ్యతే పరం తస్య ప్రీతిమూలం కరోతి యః ॥ ౧౭౪॥ యోనలుమ్పతి పూర్వేషాం కీర్తిం రాజ్ఞాం యదాననే। ఉచ్చలుమ్పతి లావణ్యం నేత్రాఞ్జలిషు సజ్జనః ॥ ౧౭౫॥ దధతే యః సదాచారం సదాచారేణ సంస్తుతః। దధతే శాసనం యస్య శిరసా చ నరేశ్వరాః ॥ ౧౭౬॥ దదతే ద్రవిణం భూరి బ్రాహ్మణేభ్యః సదైవ యః। దదతే బ్రాహ్మణా యస్మై సన్తతేర్ద్ధిత్యమాశిషః ॥ ౧౭౭॥ సంసతైదురితం రాష్ట్రే ప్రజాభ్యో యః ప్రభావతః। ప్రేర్యమాణశరౌఘేణ సంస్తరేరిపతాకినీ ॥ ౧౭౮॥ ప్రమాదేనాపి దేవాగ్నిగురుభ్యః శపతే న యః। సాక్షాత్కృతాగసః కోపాద్వాసాయాపి న శప్యతి ॥ ౧౭౯॥ నటంతి నాటకే యస్య చరితం భరతాదయః। నాటయంతి స్ఫుటం యేషాం పతాకాపి క్రమాగ్రమాః ॥

౧౮౦॥ హోమాగ్నిధూమసురభిః పవతేమారు
తోమృదుః। గోదావరీతరంగార్ద్రైఃపునీతేయద్భు
విప్రజాః॥౧౮౧॥ యేనవంచయతేకంచిత్సదాసత్య
పరాయణః। వంచయంతిశరచ్చంద్రశుచయోదిక్షు
యద్గుణాః॥౧౮౨॥ యోధిమీమాంసతిమీమాంసాంత
దర్థమనుతిష్ఠతి। పశవోపినహింసంతియద్దేశేదుఃఖ
పీడితాః॥౧౮౩॥ ముఖంకృపతిశాలేయామిత్రక్షే
త్రంచకర్షతి। యత్ర్పసాదాదవిజ్ఞాతక్లేశో
జనపదఃసదా॥౧౮౪॥ శిశిరస్త్రిశిరశ్వాసైర్వాయ
వోదక్షిణోదధేః। శుభ్రావతీతరంగాగ్రద్రవఃశీక
యన్తిచయద్వపుః॥౧౮౫॥ శబ్దాయతేసదాస్మా
నేనోపృష్టస్తేనకశ్చన। పరశ్శబ్దయతిద్వాస్థః
పాత్రాగమనబోధనాత్॥౧౮౬॥ విలసన్తిరణేతు
ష్టాయస్యరంగోపజీవినః। లాసయన్తిరసాభిజ్ఞా
యస్యామేభరతోత్తమాః॥౧౮౭॥ విలపన్త్య బలా
నాంచహృదయేమదనవ్యథాః। విలాపయన్తియం
హృష్ట్వాగుణవంతోపిశత్రవః॥౧౮౮॥ అసౌప్ర
క్రమతేయుద్ధేకోపిబహుభిఃసహ। నక్రామంతి
తథాప్యేనం విక్రాంతాబహవోపితే॥౧౮౯॥ వీయం
తిపీతసంతాన వృద్ధ్యైయస్యకులాంగనాః। వి
జాయన్తే వరోధాశ్చ యత్పురేగృహవృద్ధయే॥
౧౯౦॥ ప్రథతేప్రియవద్యస్య పృథివ్యాముజ్జ్వలం
యశః। ప్రథయన్తిప్రధీయాంసో గుణాగ్స్వగేపి

నిర్మలాః॥౯౧॥ అమన్తి వ్యాధయోప్యేనం నకదాచి
ద్భయాదివ। అమయన్తి ప్రమల్పంచ తపనామిక
రోతిసః॥౯౨॥ విష్ణాతి విషవక్త్రాణాం స్త్రియోధ
ర్మద్విషామసౌ। వేవేష్టి విష్టపం యస్యకీర్తిస్సర్వాతి
శాయినః ॥౯౩॥ నిశ్శేషం శేషతి క్రోధాత్ప్రతిపక్ష
క్షమాపతీన్। పరం శేషతి యశ్శేషే భూభారభర
ణే ధ్రువం ॥౯౪॥ క్షిపతి ప్రతిపక్షాణాం హృదయే
భక్షుజం జ్వరం। క్షిప్యన్తి క్రోధియాణాంచనిః క
మ్పక్షణమాత్రయే॥౯౫॥ లపతి స్నిగ్ధయా వాచా
సర్వైరేవ సమం ప్రభుః। సకృద్ధ్యష్టేన చ ప్రేమ్ణా
సాపహ్నం దం జాపయత్యసౌ॥౯౬॥ యాతి కాలే కుల
స్త్రీభిః క్షత్రసన్తానవృద్ధయే। యునాతి యౌవన
స్థోపి వేశ్యాయాం బన్ధకీజనే॥౯౭॥ నరోజయతి
యః కాంక్షిత్ప్రాణినః కరుణాన్వితః। తస్యధర్మర
తేరోగా నరుజన్తి ప్రజా అపి॥౯౮॥ అన్త్రీవ్యద్యా
మసౌ ప్రాన్నమ్లేచ్ఛతి ధృతవ్రతః। నమ్లేచ్ఛయ
తి ధర్మజ్ఞో వివాదే వాదిభిస్సహ॥౯౯॥ సమ్పశ్య
తే మతిర్యస్య త్రైలోక్యేపి స్వగేహవత్। సమ్ప
శ్యతి పరస్సేనాం సాగరాన్తే మహీతలే॥౧౦౦॥ ము
ఖం నిస్తే ముఖం స్త్రీణాం యత్ర ప్రజా ప్రీతిపాలితా।
నిక్ష్ణుతిస్తనవక్త్రోరుకపోలాక్షిలలాటకం॥౧౦౧॥ వి
లోక్యయాం విఘటతే కోపాటోపో మృగీదృశాం। వి
ఘాటయతి చాస్ఫోటన్ వైరిణాం కరిణాం ఘటాః॥

౨౦౨॥ నిస్తనన్తి నదుఃఖార్తాస్తద్దేశే నిరుపద్రవే। స్త
నయిత్న్వగ్నిశబ్దేన పర్జన్యోపి న భీతివత్॥౨౦౩॥ రస
న్తి మధురైః కంఠైర్యస్యోద్యానే పతత్రిణః। రస
యన్తి చ హృద్యాని తత్ఫలాన్యనివారితాః॥౨౦౪॥
లజతే లాంఛనస్యేన్దోః క్షతిర్యశ్శ్రియో హ్యా
సౌ। లజ్జతే లజ్జినీనాం చ వార్తాకర్ణనతోపి యః
॥౨౦౫॥ యస్తోలయతి దారిద్ర్యకర్దమే పతితాన్న
రాన్। తులయత్యపి దేవేన్ద్రం సంగ్రామే భుజవి
క్రమాత్॥౨౦౬॥ న శోచతి శుభాచారో యో మృ
తానపి బాన్ధవాన్। శోచయత్యేవ నిస్సారం సంసా
రం సారధీరసౌ॥౨౦౭॥ నోహార్ద్రం శయతే రంధి
త్తతృత్యగురుర్దాజ్ఞయా। యది ప్రమాదాద్గశతి
తస్మిన్నక్రమతే విషం॥౨౦౮॥ యం పరిష్వజతే తం
హియదమ్యన్తే పజాతయః। ఆహవే జయలక్ష్మీశ్చ
తస్య సంపద్యతే ధ్రువం॥౨౦౯॥ సౌత్రలాభయతి
వ్యూహం ప్రతిపక్షమహాభుజాం। లంభతేత్యంతతో
భూమిహేమహస్తిహయాదికం॥౨౧౦॥ త్రిమో
హత్వాపి శత్రూణాం నప సాపణతి యస్త్రియా।
యథా ప్రహృష్యతి శ్రుత్వా సత్కవీనాం సుభాషి
తం॥౨౧౧॥ ధర్మోన్మార్గస్యదా నేప యో హి దోలం
యతే వచః। దోలయత్యరివర్గస్య జీవితాశాం చ య
స్సదా॥౨౧౨॥ వాహతే వాహినీం హన్తుం బాహు
ఖ్యామాహవే బుధః। వహతే పిహతారాతే బహు

రూపాంచయ స్త్రియం॥౨౧౩॥ స్వేదతే కిల సర్వోఽపి
వపుష్మానాపణాన్వితః। నను స్విద్యతి తస్యాంగం
వ్యాయామజితమేదసః॥౨౧౪॥ అతిచిత్రాణి వస్త్రాణి
ణివ్యాయన్తే యస్య కౌతుకాత్। విజ్ఞాని కావయ
న్తే చవయంతే యద్విరాజికః॥౨౧౫॥ వాతివా
యుశ్చుసూరతా తావన్నోఽతిభీతవత్। ఉద్వేప
తి యథా స్త్రీణాం స్వేదార్ద్రసురతే వపుః॥౨౧౬॥
ఊర్జన్తి వివిధాభిశ్చ విద్యాభిర్యస్య వారణాః। ఊర్జ
యన్తి చ దానేన సమ్మానేన పదాతయః॥౨౧౭॥ ఆ
యచ్ఛతి రణే మార్గే మహాయావద్విపత్సుయా। తా
వదార్ఛతి శత్రూణాం యస్య వారణపఙ్క్తయః॥౨౧౮॥
మోదయన్తి యదుద్యానే సారుణం పుష్కరేణవః హ్రా
ద్యన్తి ముగ్ధమాన్యాయ మోదన్తే చ నరస్త్రియః॥
౨౧౯॥ బహిరాచమనస్నానప్రాయశ్చిత్తేన శుధ్య
తి। అన్తశ్శుచీయతే సమ్యక్ పరమాత్మనిశ్చయా
త్॥౨౨౦॥ యత్ర ప్రజానాముపఘ్నం తైస్తప్యన్తోఽపి నగ
జ్ఞతి। గర్జయన్తి కథం చాన్యే ఖేదయ్య కాయే చ తస్క
రాః॥౨౨౧॥ స్నాతి గంగాజలైర్నిత్యం యత్ర దేశే
శ్వపచద్వసన్। యస్మాన్నయతి జనాన్ సర్వాన్ బిసత
నుసి తైర్గుణైః॥౨౨౨॥ దృఢం ధర్మే విలగ్నస్య య
స్య నశ్యత్యేవ తే పదం। జీవతి స్వర్గలోకాన్తే యత్ర
త్రైః సుకృతాత్మనః॥౨౨౩॥ స్వరతి స్నిగ్ధయా వా
చా సర్వానానన్దయత్యసౌ। స్వరయత్యధికాం ప్రీ

పినచకం చిత్రేగ్రిహమ్॥౨౨౪॥ సమస్తి యద్వ్య
యోగేనసీమన్త్యన్యాః స్వరాతురాః। యః సామయ
తిసామజ్ఞాః స్నిగ్ధరాలోకనైశ్చతాః॥౨౨౫॥ హి
తాహితం ప్రజానాం యః ప్రేక్షతే నిత్యమాత్మనః।
ప్రేక్షయత్యఖిలానాంచ కర్మ తద్వినియోజితమ్॥
౨౨౬॥ అఖిలస్యాతిసాధూనాముదయం సర్వదైవ
యః। సాధులోకోపి నిః సీమం తస్యాభిలాషతి శ్రియ
మ్॥౨౨౭॥ కాయః క్లామ్యతి నాకృన్దయస్య ప్ర
హారతోరిపూణ। క్రామన్తి రిపుసేనాశ్చ వేపమా
నా దిశో దశ॥౨౨౮॥ యః స్వప్నేనాపి చాత్మీయం
గుణం క్వాపి న కథ్యతే। కథయత్యాదిరాజానాంచరి
తాని సహస్రశః॥౨౨౯॥ వ్యనక్తి యచ్ఛరీరస్థం ల
క్షణం సార్వభౌమతా। ఆభునక్తి న గోదోహం యద్దే
శేయాజ్ఞికోజనః॥౨౩౦॥ అచుటన్తి నయైర్బాహుం
ముఖమాచోటయన్తిచ। యద్బాహుకృతవైధవ్యా
రుదన్త్యోయదరిస్త్రియః॥౨౩౧॥ విపాశయతియః
శత్రూన్ బన్ధనైర్గఖిలానపి। విపాశయతిచాత్మ
నం జ్ఞానాత్ కర్మకుయం నయుణ॥౨౩౨॥ ఘూర్ణ
న్తేశాస్త్రవస్యాపి యద్గుణశ్రవణే శిరః। పిత్రోదాసీన
వృత్తీనాం ఘూర్ణతీతికి మద్భుతమ్॥౨౩౩॥ యస్య
లక్ష్మీర్విగసతి ప్రజాధర్మేణ రక్షతః। వికాసన్తైచ
భూయాంసో గుణాః శ్రవణహారిణః॥౨౩౪॥ కిలన్తి ల
లనాః కామం క్రీడన్తి స్థవిరా అపి। అజ్ఞాతవ్యాధివై

క్ష్మాబ్యసుఖితా యస్యమణ్డలే॥౧౩౫॥ యః కూటయతి శత్రూణాం దృష్ట్వా గజఘటారణే। సంకుటన్తి భయాక్రాన్తాః శత్రవో యస్యదర్శనాత్ ॥౧౩౬॥ క్రిపతేకృపణేష్వేవం కృపయార్జితవిక్రమః। ప్రచురం ప్రార్థితోప్యర్థం నాసౌకృపయతి ప్రభుః॥ ౧౩౭॥ అజస్రైరశ్రుభిః శత్రుస్త్రీణాం ధౌతమివాధరమ్। యద్యశః శ్వేతతే దిక్షు స్వేదతే చ సుతాలయో॥౧౩౮॥ కుశస్థలం పథయతి పన్థయత్యుత్తరాపథమ్। యద్దండఖండితాశేషప్రచండ రిపుమండలమ్॥౧౩౯॥ హ్రాదతే స్నిగ్ధగమ్భీరం యద్దేశేవర్షుకోఘనః। హ్లాదతే యస్యలోకేషు కృషీవలజనోప్యలమ్ ॥౧౪౦॥ యాచ్ఞాచ్ఛలేనమూర్ఛన్తి యద్గుణాః శశలాఞ్ఛనే। నసమూర్ఛతి యేనాసౌ దృష్టః సహ్యాదయః ప్రభుః॥౧౪౧॥ కృణాతి తృణవద్యుద్ధే శరజాలేన యో రిపూన్। కృణన్తి విద్రుతా యస్యదిఙ్ముఖేషు రిపువ్రితాః॥౧౪౨॥ లక్ష్మీమాలిఙ్గతి స్నేహాద్యః సదా పురుషోత్తమః। ఆలిఙ్గయతి రత్నానాం జాలేన మణికుట్టిమమ్॥౧౪౩॥ యథా సువతి సంగ్రామే స్వయమేవ జనేనయః। సోమం సునోతి యజ్ఞేషు పరలోకజిగీషయా॥౧౪౪॥ మనో హ్లాదయతె యస్యశాస్త్రాభ్యాసరసాయనాత్। సర్వలోకాతిశాయిన్యాసవిభూత్యా సమాద్యతి ॥౧౪౫॥ స్నిహ్యతి జ్ఞాతివర్గేషు స్నేహయత్యార్యబంధుషు।

రణే శూరయతే యస్య శూర్యతే ద్విషతాం రణే॥ ౨౪౬॥ యః శీలతి సదా ధర్మం శీలయత్యాత్మనో హితమ్। న చ స్తమతి శోకేన న చ దుఃఖేన తామ్యతి॥ ౨౪౭॥ భినత్తి నిత్యమజ్ఞానం ఛేదయత్యహితోదయమ్। సాధ్నోతి ధీః సదా యస్య సాధ్యతే శ్రీః స్వభూతలే॥ ౨౪౮॥ ఏష తే యః సదా మార్గం గవేషయతి చ వ్రతమ్। యతి కించిదప్యర్థితే సౌ తద్ధ్యేతి తదక్షరమ్॥ ౨౪౯॥ ఆలోచతే సదా నీతిమాలోచయతి స తియాః। ఆలోకన్తే యమేణాక్ష్యో నాలోకయతి యశ్చతాః॥ ౨౫౦॥ యేన యత్నయతే యత్నాన్ న చ యత్నతి లిఙ్గినః। న భర్త్సతి పరగ్లస్తాన్ స చ భర్త్సయతే భృతాన్॥ ౨౫౧॥ మండయన్తి గుణాః సర్వం యం గుణానేవ మండతి। భూషణం భూషయత్యన్యం స తు భూషతి భూషణమ్॥ ౨౫౨॥ ఉన్మూలయతి యః శత్రూనున్మూలతి తమాంసి చ। వాయుం చ ప్రీతత్యర్థీయం ప్రీతయత్యరిమండలమ్॥ ౨౫౩॥ నిబర్హయతి బుద్ధ్యారీన్ స్వయమాబర్హాని బర్హతే। ఇహ హర్షయతి యః పూజాం స్వర్గేపి ప్రత్యుపహర్షతి॥ ౨౫౪॥ భక్త్యైవ మతిర్యస్య దేవాన్ నమస్యతి గురూన్ ద్విజాన్। రుణద్ధి రోదసీం కీర్త్యా సత్సంగమనురుధ్యతే॥ ౨౫౫॥ దివా నిద్రాయతే నాసౌ న నిద్రాయతి సంధ్యయోః। న స్పృధ్యతి పరద్రవ్యం న చ గర్హయతే పరమ్॥ ౨౫౬॥ తూష్ణతే

వర్ష్వభిశాం-ర్యేశ్వర తేధర్మ్యపవయః। క్ష్వనన్తియ
ద్గుణాన్ మర్త్యాధ్వనయన్తి చఖేచరాః॥౨౫౭॥ త
ర్జయన్తి హితః భూమానాన్యంతర్జతి సజ్జనమ్। న
దునోతిపరంవాచా దుర్జనోశ్యాన్న దూయతే॥
౨౫౮॥ నసూదతేమతిర్యస్య యః సూదయతిశాత్ర
వమ్। చికిత్సతిచసవ్యాధిం సాధుకేతయతిప్రజాః॥
౨౫౯॥ యోంజుషతి ప్రజారిష్టం జుషతేయఃసుఖంస
దా। సత్యంసంగిరతేయశ్చగృణాతి సుభగంవచః॥
౨౬౦॥ యోభుంక్తే భువనే రాజ్యంయస్యశ్రీర్నభున
త్యలమ్। పలన్తియద్విషోదిక్షు దురితంచపలాయతే॥
౨౬౧॥ జహాత్యసజ్జనైః సంగంజహీతే దుర్జనై
ప్రయః। లీనాతిధర్మ్యపవాసౌ స్త్రీయాగ్రేషులీయ
తే॥౨౬౨॥ జాయన్తియస్య పాపానిజాయన్తేచ
శుభోదయాః। యఃపృథ్వీంపాతిపాయన్తియత్ప్ర
భావాచ్ఛశత్రవః॥౨౬౩॥ చిత్తంరంజతి నారీణాం
స్వయంతాసునరజ్యతి। రహాత్యవిదుషాంసంగంరహా
యత్యశ్రియంసదా॥౨౬౪॥ కీర్తిర్భ్రాజ్యతియస్యో
ర్వ్యాంగుణాఃసర్వేభ్రమన్తిచ। మానంఖండయతి
స్త్రీణాం ఖండతేద్విషతాం శిరః॥౨౬౫॥ ప్లోషతి
ద్విషతః సర్వాన్ప్లుష్యత్యపిచ తత్పురమ్। అ
శ్రాపయతిశస్త్రాణి నార్ద్రమర్ద్రయతేనతః॥
౨౬౬॥ విభాజయతియోద్రవ్యం సభాజయతిసజ్జ
నాన్। లభత్యర్థాన్నకామేచ ధర్మేలభ్యతియఃస

దా॥౨౬౭॥ దేవాన్గదతియః స్పష్టంనరేయుంగదయ
తిక్వచిత్। అశ్నాతిశుచిమహారమశ్నుతేచపరం
తపః॥౨౬౮॥ దత్తేసర్వకార్యేషు దత్తేచబ
లంద్విషామ్। శివంయత్తుయతెథశ్మ్యావిభూత్యా
యశ్చజక్షితి॥౨౬౯॥ గాహతేశాస్త్రమత్యర్థం గా
థతేనార్థమన్యతః। యస్మైగుధ్నాతి యద్ధర్మం
తత్త్రాణాదేవగుధ్యతి॥౨౭౦॥ పజతే రాజచిహ్నై
ర్యఃపజత్యేతద్భయాజ్జగత్। ఇన్ధేయుద్ధేషుయ
త్తేజఃపథతేయః శ్రియాధికమ్॥౨౭౧॥ యఃస్నాటతి
మృషాఘ్నాతస్త్రం రౌడతినిరీక్ష్యసః। ప్రతిషేధతి
యఃశత్రూనాకార్యం తస్యాశుసిధ్యతి॥౨౭౨॥
నయన్తితద్గణాః సర్వేఘసన్తం నయతిదిఙ్మ్యోక
మ్।శ్రియామృడతిమృడ్ణాతి సరస్వత్యాచసమ్మ
దా॥౨౭౩॥ ఇతిసమాప్తమవాప్తగుణోదయం క
విరహస్యమిదంరసికప్రియమ్। సదభిధానవిధాన
హలాయుధ ద్విజవరస్యకృతిః సుకృతాత్మనః॥
౨౭౪॥

॥ఇతిశ్రీహలాయుధప్రణీతం కవిరహస్యం
సమాప్తమ్॥
